

Міжнародний гуманітарний університет
кафедра романо-германської філології
та методики викладання іноземних мов

СИЛАБУС НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ ТЕОРІЯ ТЕКСТУ ТА ДИСКУРСУ

Галузь знань	<u>035 «Філологія»</u>
Спеціальність	<u>035 «Філологія»</u>
Назва освітньої програми	<u>Філологія</u>
Рівень вищої освіти	<u>третій (доктор філософії) рівень</u>

Розробники і викладачі	Контактний тел.	E-mail
Професор кафедри РГФіМВІМ д.філол.н., доц. Шкворченко Наталія Миколаївна	067-489-18-3	nshkvorchenko@gmail.com

1. АНОТАЦІЯ ДО КУРСУ

Дисципліна «Теорія тексту і дискурсу» належить до переліку дисциплін вільного вибору аспіранта зі спеціальності 035 Філологія. Курс розглядає мову як засіб конструювання смислу в комунікації та інструмент здійснення впливу на людину в процесі мовленнєвої діяльності. Сучасні дослідження трактують дискурс як найважливішу форму повсякденної життєвої практики людини і визначають його як складне комунікативне явище, що включає текст і знання про світ, автора і адресата, необхідні для розуміння тексту. Після оволодіння курсом студенти будуть мати знання про особливості

комунікації в різних сферах соціального життя людини, що допоможе їм як у подальшій професійній діяльності, так і в написанні наукових робіт.

Основними завданнями навчальної дисципліни є сформувати знання про комунікативну діяльність мовної особистості в дискурсі, особливості комунікації в різних соціальних сферах (медіа, реклама, політика тощо); навчити студентів визначати типи висловлення і дискурсу; ознайомити студентів із комунікативними особливостями мовлення; сформувати у студентів відповідний термінологічний апарат курсу, який буде необхідним для подальшої наукової діяльності.

Зміст дисципліни охоплює проблемний характер основних понять і термінів, які сприяють удосконаленню здатності до ділового спілкування у науковому та освітньому середовищі. Аспіранти розглядатимуть теоретичні засади дисципліни; термінологічний апарат курсу; поняття дискурсу у вітчизняній та зарубіжній лінгвістиці; типи дискурсу; кореляцію понять стиль – текст – дискурс; комунікативні властивості дискурсу; стратегії успішної комунікації.

Метою курсу є сформувати у студентів системні, структуровані знання про характеристики і комунікативні особливості мовленнєвої діяльності в різних соціальних сферах, виробити здатність розуміти тексти різних жанрів і критично їх аналізувати з урахуванням дискурсивних характеристик.

2. ОЧІКУВАНІ КОМПЕТЕНТНОСТІ, ЯКІ ПЛАНУЄТЬСЯ СФОРМУВАТИ ТА ДОСЯГНЕННЯ ПРОГРАМНИХ РЕЗУЛЬТАТІВ

У процесі реалізації програми дисципліни «Теорія тексту і дискурсу» формуються наступні компетентності із передбачених освітньою програмою:

Інтегральна компетентність

ІК-1. Здатність особи розв'язувати складні задачі і проблеми у певній галузі професійної діяльності або у процесі навчання, що передбачає проведення досліджень та/або здійснення інновацій та характеризується невизначеністю умов і вимог.

Загальні компетентності (ЗК)

ЗК-1. Здатність до абстрактного мислення, аналізу та синтезу, до генерування та обґрунтування нових ідей.

ЗК-4. Здатність вільно спілкуватись іноземною мовою, як усно (участь у міжнародних наукових проектах, виступи на наукових заходах, комунікація з іноземними представниками наукової спільноти тощо), так і письмово (використання іншомовних інформаційних ресурсів, підготовка наукових публікацій до друку у зарубіжних виданнях, індивідуальних та колективних грантових заявок (аплікаційних форм) тощо); застосування іноземної мови у самоосвітній діяльності.

ЗК-5. Знання сучасних стандартів науково-дослідницької діяльності, усвідомлення та дотримання норм наукової етики, прав інтелектуальної власності та академічної доброчесності, формувати системний науковий світогляд та загальний культурний кругозір.

ЗК-6. Здатність до осмислення філософсько-світоглядних засад, сучасних тенденцій, напрямів і закономірностей розвитку вітчизняної і світової науки в умовах глобалізації й інтернаціоналізації.

Фахові компетентності

- ФК-1. Здобуття концептуальних та методологічних знань у галузі філології, зокрема засвоєння основних концепцій, розуміння теоретичних і практичних проблем, історії розвитку та сучасного стану наукових філологічних знань, оволодіння термінологією з досліджуваного наукового напрямку.
- ФК-2. Здатність планувати, збирати дані для філологічного дослідження, систематизувати та інтерпретувати їх; започатковувати, планувати, реалізовувати та коригувати послідовний процес ґрунтовного наукового дослідження з дотриманням належної академічної доброчесності.
- ФК-3. Здатність аналізувати філологічні явища з погляду фундаментальних філологічних принципів і знань, класичних та новітніх дослідницьких підходів, а також на основі відповідних загальнонаукових методів.
- ФК-4. Здатність розв'язувати широке коло проблем і завдань у галузі філології з використанням теоретичних та експериментальних методів.
- ФК-5. Здатність планувати й організувати професійну та науково-інноваційну діяльність у галузі філології, зокрема в ситуаціях, що потребують нових стратегічних підходів; вільно спілкуватися з питань, що стосуються сфери наукових та експертних знань у галузі філології, з колегами, широкою науковою спільнотою, суспільством у цілому; використовувати академічну українську та іноземну мови у професійній діяльності та в обраній галузі філологічних досліджень.
- ФК-6. Здатність формулювати фундаментальну наукову проблему в галузі філології, робочі гіпотези досліджуваної проблеми, що передбачає глибоке переосмислення наявних і створення нових цілісних знань та/або професійної практики.
- ФК-8. Здатність до проведення досліджень на глобальному рівні з використанням іноземних наукових джерел та бібліографічних баз.
- ФК-9. Здатність створювати усні й письмові тексти різних жанрів наукового дискурсу іноземною (англійською) мовою, кваліфікувати й диференціювати їх.
- ФК-10. Здатність до розробки навчально-методичного забезпечення освітніх компонент (дисциплін).

Навчальна дисципліна «Дискурс-аналіз» забезпечує досягнення програмних результатів навчання (ПРН), передбачених освітньою програмою:

- ПРН-1. Використовувати понятійно-категоріальний апарат, теоретико-методологічні засади та методичні прийоми для обґрунтування проблем та подальшого розвитку наукових досліджень з предметної сфери фундаментального та/або прикладного спрямування.
- ПРН-2. Розуміти науково-практичний зміст та тенденції розвитку сучасної германістики, філології та суміжних сфер. Знати фактори, що зумовлюють лінгвістичні особливості в умовах сучасних суспільних викликів.
- ПРН-3. Знати принципи та прийоми системного аналізу результатів досліджень. Здійснювати комплексний аналіз для оцінки сучасного стану предметної сфери наукового дослідження фундаментального та/або прикладного спрямування.
- ПРН-4. Організувати, планувати та виконувати наукові дослідження фундаментального та/або прикладного спрямування. Узагальнювати результати власних досліджень, надавати та обґрунтовувати власні пропозиції з предметної сфери дослідження. Демонструвати та обговорювати отримані результати власних наукових досліджень.
- ПРН-5. Здійснювати моніторинг науково-практичних проблем у професійній галузі з використанням методів збирання інформації (спостереження, аналіз документації, опитування, тестування та ін.) і методів кількісної та якісної обробки даних (математичні, статистичні та ін.).
- ПРН-7. Переосмислювати наявне та створювати нове цілісне уявлення, пропонувати та обґрунтовувати гіпотези на основі теоретико-методологічного аналізу з предметної сфери наукового дослідження із урахування вимог академічної доброчесності.

ПРН-8. Використовувати прийоми та навички ділового спілкування та ораторського мистецтва під час індивідуальної бесіди, у процесі колективного обговорення проблем на переговорах та у виступах перед аудиторією.

ПРН-9. Використовувати знання з англійської мови для проведення досліджень на глобальному рівні, написання наукових тез, доповідей, рефератів, статей, наукових робіт за міжнародними стандартами академічного письма.

ПРН-10. Професійно, аргументовано, етично виважено і соціально відповідально пояснювати сутність конкретних філологічних явищ та пов'язаних з ними наукових проблем, висловлювати власну думку щодо них.

ПРН-11. Організовувати викладання філологічних дисциплін відповідно до завдань та принципів сучасної вищої освіти, вимог до його наукового, навчально-методичного та нормативного забезпечення, використовувати різноманітні форми організації навчальної діяльності студентів, діагностики, контролю та оцінки ефективності навчальної діяльності.

3. ОБСЯГ ТА ОЗНАКИ КУРСУ

Загалом		Вид заняття (денне відділення / заочне відділення)			Ознаки курсу		
ЄКТС	годин	Лекційні заняття	Семестрові заняття	Самостійна робота	Курс, (рік навчання)	Семестр	Обов'язкова / вибіркова
3	90	6	6	78	3	6	Вибіркова

4. СТРУКТУРА НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ

Назви змістових модулів і тем	Кількість годин			
	заочна форма			
	усього	у тому числі		
лекц.		семестрові зан.	сам. роб.	
Тема 1. Когнітивно-дискурсивна парадигма лінгвістики.	24	2	2	20
Тема 2. Сучасні теорії дискурсу. Категорії дискурсу.	24	2	2	20
Тема 3. Теорія мовленнєвої діяльності: синергетичний вимір. Теорія мовленнєвих актів.	21	1	1	19
Тема 4. Композиція текстів різних жанрів. Розповідні та описові тексти.	21	1	1	19
Усього годин	90	6	6	78
Підсумковий контроль - залік				

5. ТЕХНІЧНЕ Й ПРОГРАМНЕ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ / ОБЛАДНАННЯ

Студенти отримують теми та питання курсу, основну і додаткову літературу, рекомендації, завдання та оцінки за їх виконання як традиційним шляхом, так і з використанням університетської платформи он-лайн навчання на базі Moodle. Окрім того, практичні навички у

пошуку та аналізу інформації за курсом, з оформлення індивідуальних завдань, тощо, студенти отримують, користуючись університетськими комп'ютерними класами та бібліотекою.

6. ПИТАННЯ ДО ЛЕКЦІЙНИХ ЗАНЯТЬ

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		заочна форма
1	Тема 1. Когнітивно-дискурсивна парадигма лінгвістики.	1
2	Тема 2. Комунікативна лінгвістика, її методи дослідження, зв'язок з іншими лінгвістичними дисциплінами. Лінгвосинергетика як новітній напрям філологічних досліджень.	1
3	Тема 3. Сучасні теорії дискурсу. Категорії дискурсу.	1
4	Тема 4. Жанр. Композиція. Основні поняття. Зв'язок композиції з граматиною, літературою, риторикою. Лексичні та граматичні особливості.	1
5	Тема 5. Базові принципи композиції. Сучасні виклики композиції. Композиція: базові принципи та сучасні виклики.	1
6	Тема 6. Композиція текстів різних жанрів. Розповідні та описові тексти. Аргументація та переконання. Критика прозаїчних та поетичних текстів. Листи: аналіз, характеристика, види.	1
	Всього	6

7. САМОСТІЙНА РОБОТА

До самостійної роботи студентів щодо вивчення дисципліни «Теорія тексту і дискурсу» включаються:

1. Знайомство з науковою та навчальною літературою відповідно зазначених у програмі тем.
2. Опрацювання лекційного матеріалу.
3. Консультації з викладачем протягом семестру.
4. Самостійне опрацювання окремих питань навчальної дисципліни.
5. Підготовка та виконання індивідуальних завдань у вигляді есе, рефератів тощо.
6. Підготовка до підсумкового контролю.

Тематика та питання до самостійної підготовки та семестрових завдань

№ з/п	Назва теми	Кількість годин
		заочна форма
1	Тема 1. Сучасні теорії дискурсу. Категорії дискурсу. Типологія дискурсу. Дискурсивний аналіз. Дискурс як	14

	когнітивно- синергетичний феномен.	
2	Тема 2. Когнітивно-дискурсивна парадигма лінгвістики. Комунікативна лінгвістика. Лінгвосинергетика як новітній напрям філологічних досліджень.	14
3	Тема 3. Типологія дискурсу. Дискурсивний аналіз. Дискурс як когнітивно- синергетичний феномен.	14
4	Тема 4. Концепт як ментальна одиниця дискурсу. Концепт у когнітивно- синергетичному висвітленні: параметричні ознаки.	14
5	Тема 5. Теорія мовленнєвої діяльності: синергетичний вимір. Теорія мовленнєвих актів. Конверсаційні імплікатури в синергетичному аспекті. Самоорганізація дискурсивних актів.	12
6	Тема 6. Теорія мовленнєвої діяльності: синергетичний вимір. Теорія мовленнєвих актів.	10
	Всього	78

8. ВИДИ ТА МЕТОДИ КОНТРОЛЮ

Робоча програма навчальної дисципліни передбачає наступні види та методи контролю:

Види контролю	Складові оцінювання
поточний контроль , який здійснюється у ході: проведення практичних занять, виконання індивідуального завдання; проведення консультацій та відпрацювань.	50%
підсумковий контроль , який здійснюється у ході проведення заліку.	50%

Методи діагностики знань (контролю)	фронтальне опитування; наукова доповідь, реферат, усне повідомлення, індивідуальне опитування, практичних завдань, залік.
--	---

ТЕОРЕТИЧНІ ПИТАННЯ ДО ЗАЛІКУ:

1. Сучасні теорії дискурсу.
2. Категорії дискурсу.
3. Типологія дискурсу.
4. Дискурсивний аналіз. Дискурс як когнітивно- синергетичний феномен.
5. Жанр. Композиція. Основні поняття.
6. Зв'язок композиції з граматиною, літературою, риторикою. Лексичні та граматичні особливості. Логічне оформлення.
7. Композиція текстів різних жанрів.
8. Розповідні та описові тексти. Аргументація та переконання.
9. Критика прозаїчних та поетичних текстів. Листи: аналіз, характеристика, види.
10. Концепт як ментальна одиниця дискурсу. Концепт у когнітивно- синергетичному висвітленні: параметричні ознаки.
11. Фрейм як засіб структурування концепту. Фрактальна будова концепту.

12. Концепт як ментальна одиниця дискурсу.
13. Концепт у когнітивно-синергетичному висвітленні.
14. Фрейм як засіб структурування концепту.
15. Фрактальна будова концепту.
16. Теорія мовленнєвої діяльності: синергетичний вимір.
17. Теорія мовленнєвих актів.
18. Конверсаційні імплікатури в синергетичному аспекті. Самоорганізація дискурсивних актів.
19. Історія пунктуації англійської мови.
20. Пунктуація англійської мови: сучасний стан.
21. Історія та сучасний стан пунктуації англійської мови.

9. ОЦІНЮВАННЯ ПОТОЧНОЇ, САМОСТІЙНОЇ ТА ІНДИВІДУАЛЬНОЇ РОБОТИ СТУДЕНТІВ З ПІДСУМКОВИМ КОНТРОЛЕМ У ФОРМІ ЗАЛІКУ

Заочна форма навчання			
<i>Поточний контроль</i>			
Види роботи	Планові терміни виконання	Форми контролю та звітності	Максимальний відсоток оцінювання
Систематичність і активність роботи на семінарських (практичних) заняттях			
1.1. Підготовка до занять	Відповідно до робочої програми та розкладу занять	Перевірка обсягу та якості засвоєного матеріалу під час занять	25
Виконання завдань для самостійного опрацювання			
1.2. Підготовка програмного матеріалу (тем, питань), що виносяться на самостійне вивчення	-//-	Розгляд відповідного матеріалу під час аудиторних занять або ІКР ¹ , перевірка конспектів навчальних текстів тощо	10
Виконання індивідуальних завдань (науково-дослідна робота студента)			
1.3. Підготовка реферату (есе) за заданою тематикою	Відповідно до розкладу занять і графіку ІКР	Обговорення (захист) матеріалів реферату (есе)	10
1.4. Інші види індивідуальних завдань, в т.ч. підготовка наукових публікацій, участь у роботі круглих столів, конференцій тощо.	-//-	Обговорення результатів проведеної роботи під час аудиторних занять або ІКР, наукових конференцій та круглих столів.	5
Разом балів за поточний контроль			50

¹ Індивідуально-консультативна робота викладача зі студентами

<i>Підсумковий контроль</i> залік	50
Всього балів	100

10. КРИТЕРІЇ ПІДСУМКОВОЇ ОЦІНКИ ЗНАНЬ СТУДЕНТІВ (для іспиту / заліку)

Рівень знань оцінюється:

- «відмінно» / «зараховано» А - від 90 до 100 балів. Студент виявляє особливі творчі здібності, вміє самостійно знаходити та опрацьовувати необхідну інформацію, демонструє знання матеріалу, проводить узагальнення і висновки. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, під час яких давав вичерпні, обґрунтовані, теоретично і практично правильні відповіді, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» В - від 82 до 89 балів. Студент володіє знаннями матеріалу, але допускає незначні помилки у формуванні термінів, категорій, проте за допомогою викладача швидко орієнтується і знаходить правильні відповіді. Був присутній на лекціях та семінарських заняттях, має конспект з виконаними завданнями до самостійної роботи, презентував реферат (есе) за заданою тематикою, проявляє активність і творчість у науково-дослідній роботі;

- «добре» / «зараховано» С - від 74 до 81 балів. Студент відтворює значну частину теоретичного матеріалу, виявляє знання і розуміння основних положень, з допомогою викладача може аналізувати навчальний матеріал, але дає недостатньо обґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, реферату та активність у науково-дослідній роботі;

- «задовільно» / «зараховано» D - від 64 до 73 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на середньому рівні, допускає помилки, серед яких є значна кількість суттєвих. При цьому враховується наявність конспекту з виконаними завданнями до самостійної роботи, рефератів (есе);

- «задовільно» / «зараховано» E - від 60 до 63 балів. Студент був присутній не на всіх лекціях та семінарських заняттях, володіє навчальним матеріалом на рівні, вищому за початковий, значну частину його відтворює на репродуктивному рівні, на всі запитання дає необґрунтовані, невичерпні відповіді, допускає помилки, має неповний конспект з завданнями до самостійної роботи.

- «незадовільно з можливістю повторного складання» / «не зараховано» FX – від 35 до 59 балів. Студент володіє матеріалом на рівні окремих фрагментів, що становлять незначну частину навчального матеріалу.

- «незадовільно з обов'язковим повторним вивченням дисципліни» / «не зараховано» F – від 0 до 34 балів. Студент не володіє навчальним матеріалом.

Таблиця відповідності результатів контролю знань за різними шкалами

100-бальною шкалою	Шкала за ECTS	За національною шкалою	
		екзамен	залік
90-100 (10-12)	A	Відмінно	зараховано
82-89 (8-9)	B	Добре	
74-81(6-7)	C		
64-73 (5)	D	Задовільно	

60-63 (4)	Е		
35-59 (3)	Ех	незадовільно	не зараховано
1-34 (2)	Е		

10. РЕКОМЕНДОВАНА ЛІТЕРАТУРА

Основна

1. O. V. Yemelyanova. Methodological instructions for self-study and independent work for the course “Text Composition”. Sumy: Sumy State University, 2016. – 52 p.

Допоміжна література:

2. Как нарисовать портрет птицы: методология когнитивно-коммуникативного анализа языка : кол. монография / под ред. И. С. Шевченко. Харьков : ХНУ имени В. Н. Каразина, 2017. 246 с.

3. Н.В. Таценко. Новый метод дослідження у сучасних наукових лінгвістичних розвідках. Міждисциплінарні дослідження складних систем: [збірник наукових праць]. Номер 15. Київ: Вид-во НПУ імені М. П. Драгоманова, 2019. С. 21-33. (Web of Science).

4. Н. В. Таценко. Основи теорії мовного дискурсу : навчальний посібник. Суми: Сумський державний університет, 2011. 177 с.

5. Н. В. Таценко. Методичні вказівки до практичних занять з дисципліни «Теорія мовного дискурсу». Суми: Сумський державний університет, 2011. 66 с.

6. Н. В. Таценко. Реалізація емпатії в сучасному англomовному дискурсі: когнітивно-синергетичний аспект Суми: Сумський державний університет, 2017. 357 с.

7. Журнал «Філологічні трактати». – 2009 - 2019. <http://tractatus.sumdu.edu.ua/>